

autorica nas upozorava i na razne metodološke probleme s kojima se svaki znanstvenik susreće kod jedne takve analize (primjerice diskontinuiteta upravno-političkih granica i sl.).

Možemo zaključiti da je riječ o detaljnoj analizi izvora (popisa stanovništva) stavljenih u povijesni kontekst te je tako postignut cilj; ukazano je na važnost tih popisa kao izvora. Na temelju njih autorica donosi zaključke o promjenama u kretanju stanovništva čime potvrđuje da se u „dugom“ 19. stoljeću zbog raznih gospodarskih, zdravstvenih i obrazovnih napredaka oblikovala i demografska slika današnje Hrvatske.

Martina Borovčak

[povijest]

Mira Kolar, *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata, Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, 2008., 440 str.*

Prvi svjetski rat, iako uglavnom prihvaćen kao razmeđa „dugog XIX.“ i „kratkog XX.“ stoljeća, u hrvatskoj je historiografiji relativno zapostavljena tema. Postojeći interes uglavnom je bio usmjeren prema kraju rata, tj. političkom razvoju od relativne liberalizacije Austro-Ugarske tijekom 1917. godine do raspada Monarhije i formiranja prvo kratkotrajne Države Slovenaca, Hrvata i Srba, a zatim i Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Gospodarski i društveni problemi Hrvatske u Prvom svjetskom ratu donedavno su uglavnom zanemareni u historiografiji. Njima se tek posljednjih godina okreće veći broj autora i posvećuje veće zanimanje. Pri tome prvenstveno treba istaknuti djelo Branke Boban *Stjepan Radić u vrijeme Prvoga svjetskog rata*, ali i prošlogodišnji znanstveni skup u organizaciji Matice hrvatske „1918. u hrvatskoj povijesti“ na kojemu je veći broj radova posvećen upravo tim temama. Zbornik radova s tog skupa trebao bi izaći u proljeće 2009. godine. Djelo Mire Kolar *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata* važan je prilog još uvijek deficitnoj historiografiji tog područja. Originalno istraživanje prikazano u tom djelu odgovara na dosad neobrađena pitanja. Jednako je važno što otvara brojna nova i postavlja temelj budućim istraživanjima u tom polju.

Monografija *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata* podijeljena je u sedamnaest poglavlja, uključujući

uvod i zaključak. Sadržajno se razlikuju tri cjeline. Prva, uz uvodni dio o Hrvatskoj u Prvom svjetskom ratu, obuhvaća analizu historioškog istraživanja teme djela. Autorica kroz početnih 150-ak stranica iznosi podatke o osnivanju društava koja su se bavila zaštitom djece i obitelji mobiliziranih i poginulih vojnika te njihovu suradnju sa Zemaljskom vladom za Hrvatsku i Slavoniju, vladama Dalmacije, Istre i Bosne i Hercegovine na transportu, prehrani i udomljavanju djece iz tih krajeva u sjevernoj Hrvatskoj. Kako je zbog postojeće prometne, ali i upravno-političke situacije transport hrane iz plodnije sjeverne Hrvatske u gladu pogođena područja bio nemoguć, humanitarni radnici posvećeni spašavanju djece organizirali su njihov dolazak na prehranu i smještaj u sjevernu Hrvatsku. Tu akciju, zapravo niz povezanih akcija kojima su obuhvaćena djeca svih navedenih prostora, bez obzira na vjeroispovijest ili narodnost, Mira Kolar detaljno obrađuje pomoću arhivskih materijala, suvremenog tiska te memoarske građe. Obrađena su osnivanja i djelatnosti niza društava koja su se bavila zbrinjavanjem djece s posebnim fokusom na posljednje dvije godine rata u kojima je i prehrambena kriza bila najteža. Autorica zatim obrađuje organizaciju slanja djece na prehranu i zbrinjavanje prema polazišnim regijama. Počinje s Istrom, zatim Dalmacijom i Hrvatskim primorjem, Bosnom i Hercegovinom te konačno Slovenskim primorjem i Trstom. Slijedi poglavlje o županijskim odborima za zbrinjavanje djece u kojem su obrađene njihove djelatnosti i broj djece prihvaćen u pojedinim županijama. Time čitatelj dobiva uvid u relativno gospodarsko i prehrambeno stanje županija, o kojem je velikim dijelom ovisio broj udomljene djece. Prva cjelina zaključena je poglavljima o brizi za socijalno ugroženu djecu u 1919. g. te njihovom povratku u rodni kraj. Također, kraće je predstavljen nastavak brige za djecu nakon Prvoga svjetskog rata u okviru Narodne zaštite, krovne organizacije hrvatskih humanitarnih društava.

Druga cjelina djela posvećena je izboru historiografske i memoarske literature o spašavanju djece tijekom Prvoga svjetskog rata. Mira Kolar na oko 60 stranica kontekstualizira i prenosi relevantan izbor iz zapisa i sjećanja o spašavanju djece. Ranije historiografski analizirane teme u ovoj cjelini dobivaju svoju živopisnu nadopunu. Čitatelj može steći dojam o naporima koje su u spašavanje djece uložili za to zaslužni humanitarci. Također, očit postaje odnos prema djeci koja su već mnogo pretrpjela zbog gladi u svojim rodnim krajevima te razina bijede i životna ugroženost koja je natjerala roditelje na rastanak od vlastite djece u krajnje teškim uvjetima. Solidarnost koja je u situaciji iznimno teške krize uspjela prijeći preko upravnih, ali možda i važnije, vjerskih i nacionalnih granica, kako bi se spasio što veći broj djece

konstantna je tema djela koja u ovoj cjelini dolazi do životnog izražaja. Treća cjelina pojedinačan je popis obitelji koje su djecu primila na prehranu, a obuhvaća gotovo dvije stotine stranica. Popis obitelji udomitelja uređen je prema pojedinim županijama.

Opremljenost djela odgovarajućim znanstvenim aparatom, iako adekvatna, nažalost je ispod razine koju zaslužuje. Najveća zamjerka je nedostatak sabranog popisa korištene literatura i izvora. Iako su izvori i literatura detaljno navedeni u fusnotama, sabrani popis na kraju djela olakšao bi pripremu zainteresiranog čitatelja na daljnje istraživanje. Također, iako su brojevi udomljene djece po županijama navedeni u dvanaestom poglavlju „Županijski odbori za zbrinjavanje djece,“ nisu nigdje stavljeni u izravan odnos s brojem obitelji koje su prihvatile djecu. Te manje zamjerke u vezi s opremljenosti izdanja ne umanjuju njegovu vrijednost kao originalnog djela koje obrađuje dosad nepoznatu temu u hrvatskoj historiografiji.

Važnost djela Mire Kolar *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata* prvenstveno je u otvaranju nove teme u hrvatskoj historiografiji. Problemi transporta, prehrane i udomljavanja gladu ugrožene djece detaljno su obrađeni. Analiza obuhvaća sve uključene aktere, od organizacija i društava koja su se bavila tom nužnom humanitarnom djelatnošću, najvažnijih pojedinaca u njihovom djelovanju, uloge Zemaljske vlade u Zagrebu i vlasti na područjima s kojih su djeca upućivana na prehranu do same djece i naravno njihovih udomitelja. Obradom problematike zbrinjavanja gladne djece autorica je također pružila uvid u djelovanje humanitarnih organizacija u Hrvatskoj od razdoblja neposredno prije Prvoga svjetskog rata do neposrednih poslijeratnih godina uz kraće napomene o djelatnosti pojedinih institucija u narednim desetljećima u kontekstu nove države. Naravno, problematika obrađena u ovom djelu ne može se odvojiti od širih gospodarskih i društvenih pitanja hrvatske povijesti za vrijeme Prvoga svjetskog rata. Stoga djelo predstavlja i važno polazište za buduća istraživanja, pogotovo s obzirom na nedostatak sličnih radova. Osim zbog specifične historiografske važnosti djela, ono se ističe i kao glas optimizma u historiografiji. Upravo je solidarnost i spremnost na međusobno pomaganje preko raznih, administrativnih, političkih, vjerskih i narodnih granica, nit koja se provlači kroz cijelo djelo. Pokazuje spremnost ne samo istaknutih humanitaraca na pomoć svom bližnjem u situaciji krajnje krize, nego i jednaku spremnost običnih ljudi na prihvaćanje djece iako su u teškoj ratnoj situaciji i sami izloženi nizu vlastitih problema. Međuvjerska i međunacionalna solidarnost koju su ljudi pokazali u teškoj kriznoj situaciji posebno je značajna zbog problema u hrvatsko-srpskim odnosima nastalih

nakon sarajevskog atentata i početkom austrougarsko-srpskog rata u srpnju 1914. godine. Nije umanjena ni daljnjim međunarodnim problemima proizašlima iz uređenja i politike Kraljevstva SHS i prve Jugoslavije. Upravo suprotno, pokazatelj je spremnosti ljudi na pružanje pomoći i suradnju, barem u krajnje teškim situacijama, kakva je zasigurno zavladała tijekom Prvoga svjetskog rata. *Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata* stoga u više aspekata predstavlja bitan doprinos hrvatskoj historiografiji.

Marko Fuček

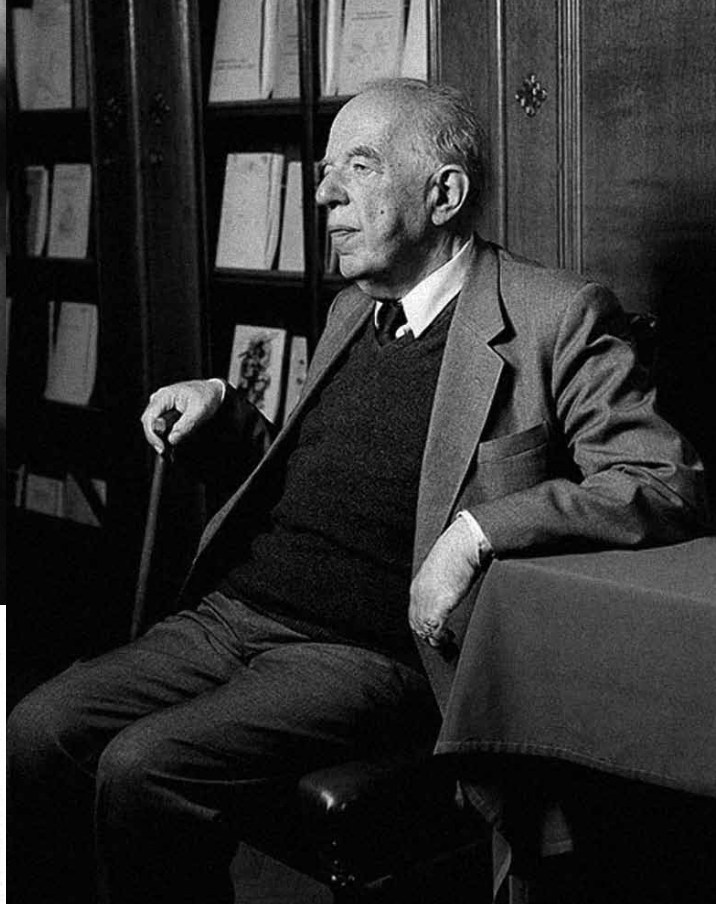
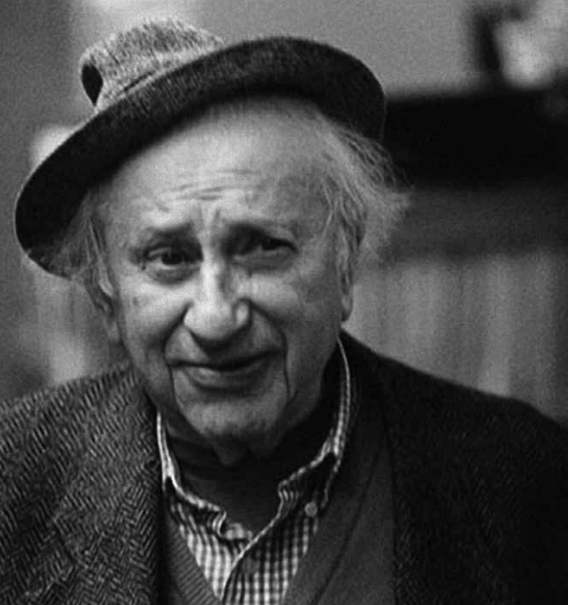
[diplomirani povjesničar/profesor povijesti]

Tomislav Aralica, Višeslav Aralica, *Hrvatski ratnici kroz stoljeća, knjiga 2: Razdoblje Kraljevine SHS/Jugoslavije 1918.-1941. Znanje, Zagreb 2006., 236 str.*

Nakon prve knjige iz serije „Hrvatski ratnici kroz stoljeća,“ koja je tematski obuhvaćala razdoblje od dolaska Hrvata na ove prostore do kraja Prvog svjetskog rata, izdane 1996. god. u nakladi „Znanja,“ 2006. izlazi druga knjiga koja obuhvaća razdoblje hrvatske vojne povijesti od 1918. do 1941. god. Cilj autorskog dvojca, Tomislava (autor teksta) i Višeslava (autor slika) Aralice je bio prema dostupnim podacima prikazati izgled hrvatskih ratnika koji su služili pod različitim zastavama u određenom povijesnom periodu.

Knjiga „Hrvatski ratnici kroz stoljeća 2“ je podijeljena na devetnaest tematskih poglavlja, u kojima je obrađena po jedna tema. Osim poglavlja koji se odnose na vojsku Narodnog vijeća SHS te na Hrvate u ruskom i španjolskom građanskom ratu, većina poglavlja je posvećena različitim rodovima vojske Kraljevine SHS/Jugoslavije.

Svako poglavlje je obrađeno na sličan način. Nakon kratkog uvoda u kojem autor donosi povijesno političke okolnosti u kojima su nastajale određene vojne jedinice, slijedi kratak prikaz ustroja tih jedinica. Najveći naglasak je na naoružanju i opremi, posebno uniformama. Autori su se potrudili doći do velike količine slika i očuvanih predmeta iz privatnih zbirki pomoću kojih su čitateljima približili izgled vojnika i časnika koji su služili u

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

